

Šwierkiewicz Róbert | A végtelen hal

Hölgyeim és Uraim!

Šwierkiewicz Róbert gyűjteményes kiállításának kurátora vélhetően tudatosan egy szakmán kívüli művészembert, egy zeneszerzőt kért fel arra, hogy megossza Önökkel gondolatait Šwierkiewicz művészetéről. Így bizvást elkerülheti, hogy egy avatott szakember kijelölje az Önök gondolatainak útvonalát a kiállításon, hiszen egy muzsikos – belátva azt, hogy látása túlon túl hiányos és egyszerűsítő – nem föltétlenül képes a kvalitás jegyeit maradéktalanul fölismerni vagy értékelni, inkább azzal próbálkozik, hogy zenei élményhez kapcsolja a látottakat, mintegy „meghallja” a képet. Magam is ezzel próbálkoztam az elmúlt hetekben, amikor is „nagykanállal fogyasztottam” Šwierkiewiczet. Hiszen maga mondja az egyik interjúbán: „Kénytelen vagyok a belső hangjaimat követni.” A muzsikos persze tudja, hogy a művészetek közötti vélt interferenciák többnyire hamisak, a műfajok közötti párhuzamok, megfeleltetések többnyire erőltetettek – mégis nehéz nem gondolni a típusos zenei műfajokra Šwierkiewicz művészete kapcsán, nagy oratóriumok és kifinomult karakterdarabok, szimfonikus etűdök és virtuóz kamarazene képe, hangjai egyaránt felmerülnek. Nézttem, nézttem a képeket, s az a benyomásom támadt, hogy rázúdulnak a nézőre, belekényszerítik a nézőt saját világukba. Mint valami különös terápia. Az ember, ha képes alávetni magát a művész szuggesztíójának – márpedig Šwierkiewicz nagy erejű befolyást gyakorol a befogadóra – nos, az ember ilyenkor hajlamos a környező világban minduntalan Šwierkiewicz alakzatait, feltjait, színeit, formáit látni. Belelátja Šwierkiewiczet a világba. És viszont: a világ dolgait Šwierkiewicz képeibe. Mint a megrögzött biliárdjátékos, aki az utcán ténfergő emberek egymáshoz viszonyított pozíciójában folyton a karambol megvalósulásának esélyeit latolgatja.

Azt is mondhatnám: Šwierkiewicz Róbert képei nyomot hagynak a látásunkon. Sugárzik belőlük „a szellemnek az az eredendő szabadságfokozata, aminek lennie kell” (a művész szavai), s amit Šwierkiewicz számonkért kora magyar avantgárdján.

A látogató számára nyilvánvaló, hogy egy időben több kiállítást lát. Šwierkiewicznek ugyanis nem egyszerűen világa, inkább világai vannak, lásd: a borostyánfa világa, a Duna, a zen, a templom és az angyalok világa, Ady, Rimbaud, Cummings, a lisszaboni repülő asszonyok világa, a háromszögek, a legyezők, bolyák, bakancsok világa és így tovább. Valami nagy erejű belső készítés, a „csinálás” kényszere mintegy megsokszorozza Šwierkiewicz tematikáit, s noha minden alkotása képzőművészeti fogantatású, az egyes ciklusok rendre egyfajta dramatikus folyamattá állnak össze (óhatatlanul beemelve a teatralitás elemeit is), miközben az egyes művek önmagukban is belső drámai folyamatokat sugallnak.

Összefér-e ez a nyugtalanság a rítus időtlen nyugalmaival annak a művésznek a munkásságában, akit köztudottan magával ragadott a zen világ- és emberképe, aki a munkát meditációként, a meditációt munkaként értelmezte? Nos, a válasz: igen, összefér. Az 1994-es, Hajdu Istvánnak adott interjúbán Šwierkiewicz így fogalmaz: „Maga a kreativitás valahol ‘lent’ van...” Ez a ‘lent’ a helyszíne az indiai asszonyok tehénszar-pogácsa halmainak, a „szín, a mozgás, a zene, a hang együttállásának, és ott ‘lent’ születik a mindenképp ‘fölött’ álló tapasztalat a víz, a föld, a tűz, a levegő egységéről.” Tán a zene is ott fakad... Ott ‘lent’ születik a rácsodálkozás az anyagra. Šwierkiewicz munkái szinte sugározzák az anyagra való rátalálás már-már gyermeki örömet. És mint a gyermek, láthatóan ő sem fájlalja, ha az addig dédelgetett anyag a művészi akció áldozatává válik, hiszen nem győzte hangoztatni: nem sarkallja a siker kilátása, a „kőnél maradandóbb” esélye, műveit a teremtett világ magától értetődő alkotórészeinek tekinti, a látható valóság motívumainak, melyek élnek míg élnek, s pusztulnak is, ha a sors úgy akarja.

Sosem volt, hogy kortárs műalkotások ilyen erővel bevonzottak volna érzelmileg, ennyire sugallták volna: nem maradhatsz kívül! Ezekben a művekben a vizuális gesztus már-már kényszerít, hogy a magad módján, a magad számára értelmezd, sőt átéld (sic!) a vizuális történetet. Ezért is érzi úgy a befogadó, hogy Świerkiewiczet (groteszk szóval élve) anti-posztmodern alkotónak kell tekintenie. Jean-François Lyotard gondolatmenetét parafrázálva: Świerkiewicznél a tudás megszerzése igenis önmagáért van, illetve az ember javára ezért aztán alkotásai, képei, tárgyai MEGTÖRTÉNNEK! Láthatóan megtörténnek, a „nagy elbeszélés” részei. S ha elég jó a hallásunk, hát odabent akár „hallhatjuk” is őket. „... szép, hogy olyan sok ember van és mindenki másként lát” – mondja Świerkiewicz Róbert. Művészete valószínűleg az ezredforduló meghatározó „intonációja”, hogy újra a zenész beszéljen belőlem. A most nyíló kiállítás ráébreszthet arra is, hogy az ezredfordulót megelőző, az idő távlatában egyre inkább felmagasztosuló két-három bátor évtized és az azokat követő évek már nem mesélhetők el Świerkiewicz művének említése nélkül. Az emlegetett ‘lent’ során tapasztaltakat szublimálva művészete bámulatos magasságokba jutott: léghajóval, Zen-nel, rács mögötti angyalok révén. Belátás és megértés – summája Świerkiewicz művészetének India és Közép-Európa közös (!) határán, és a Duna-parton. *Az újjászületés öröme* című állatbőrön a művész tudatja: „...hála a Teremtőnek, most életem és tevékenységem múltával, számtalan bőr húzható le rólam.” Hölgyeim és Uraim, megpróbáltam nem visszaélni a felhatalmazással. Köszönöm, hogy meghallgattak. A továbbiakban kérem, hallgassák meg szóló hegedűre írt *Jöjj meg, Duna* című kompozícióm, in memoriam Świerkiewicz Róbert. Előadja Selmeczi Gábor.

Selmeczi György